

Lene Vestrum Kirkhus og Staale Normann

Arkeologisk undersøkelse, Oppdøl, Hjelset, Molde kommune, Møre og Romsdal

NTNU Vitenskapsmuseet
arkeologisk rapport 2019-7

NTNU Vitenskapsmuseet arkeologisk rapport 2019:7

Forfattere Lene V. Kirkhus og Staale Normann

**Arkeologisk undersøkelse, Oppdøl, Hjelset, Molde
kommune, Møre og Romsdal**

NTNU Vitenskapsmuseet arkeologisk rapport

Dette er en elektronisk serie fra 2014. Serien er ikke periodisk, og antall nummer varierer per år. Rapportserien benyttes ved endelig rapportering fra prosjekter eller utredninger, der det også forutsettes en mer grundig faglig bearbeidelse.

Tidligere utgivelser: <http://www.ntnu.no/vitenskapsmuseet/publikasjoner>

Referanse

Kirkhus, L.V. og Normann, S. 2019: NTNU Vitenskapsmuseet arkeologisk rapport 2019:7. Arkeologisk undersøkelse, Oppdøl, Hjelset, Molde kommune, Møre og Romsdal

Trondheim, januar 2019

Utgiver

NTNU Vitenskapsmuseet
Institutt for arkeologi og kulturhistorie
7491 Trondheim
e-post: postmottak@museum.ntnu.no

Ansvarlig signatur

Bernt Rundberget (instituttleder)

Kvalitetssikret av

Ellen Grav Ellingsen (serieredaktør)

Publiseringstype

Digitalt dokument (pdf)

Forsidefoto

Arbeidsbilde. Flateavdekking av felt Id 173481, Da_62820_026, Foto: Lene V. Kirkhus, NTNU Vitenskapsmuseet

www.ntnu.no/vitenskapsmuseet

ISBN 978-82-8322-182-4

ISSN 2387-3965

Sammendrag

Kirkhus, L.V. og Normann, S. 2019: NTNU Vitenskapsmuseet arkeologisk rapport 2019:7. Arkeologisk undersøkelse, Oppdøl, Molde kommune, Møre og Romsdal

I forbindelse med utbygging av nytt akuttsykehus på Oppdøl gnr. 60/45, Molde kommune, Møre og Romsdal, ble det under arkeologiske registreringer påvist automatiske fredete kulturminner i planområdet. Våren 2018 gjennomførte NTNU Vitenskapsmuseet en arkeologisk undersøkelse av kulturminner som kom i konflikt med utbyggingen. Det ble foretatt en maskinell flateavdekking av undersøkelsesområdene, og strukturer og lag ble undersøkt. Av 8 strukturer og lag ble samtlige tolket som naturlig dannet. Totalt ble 1015,631 m² ble avdekket.

Nøkkelord: maskinell flateavdekking – bosetningsspor – Hjelset – Oppdøl sjukehus - Molde

Kirkhus, L.V. og Normann, S., NTNU Vitenskapsmuseet, Institutt for arkeologi og kulturhistorie, NO-7491 Trondheim

Summary

Kirkhus, L.V. og Normann, S. 2019: NTNU Vitenskapsmuseet arkeologisk rapport 2019:7. Arkeologisk undersøkelse, Oppdøl, Molde kommune, Møre og Romsdal

During the spring of 2018 the NTNU University Museum carried out an open-area excavation of an archaeological site at Oppdøl in connection with the development of a new Emergency Hospital at Oppdøl, gnr. 60/45, Molde municipality, Møre og Romsdal. A total of eight features and layers were recorded and examined. All were interpreted as naturally formed. During the excavation, an area of 1015,631 m² was uncovered and investigated.

Key words: – open-area excavation – settlement – Hjelset – Oppdøl sjukehus - Molde

Kirkhus, L.V. og Normann, S., NTNU University Museum, Department of Archaeology and Cultural History, NO-7491 Trondheim

Arkivreferanser

Intrasisnr	2018/44
AskeladdenID	ID 221452
	ID 173481
Saksnummer (ePhorte)	2017/7512
Aksesjonsnummer	2018/44
Fotonr	Da62820
Fylke	Møre og Romsdal
Kommune	Molde
Gårdsnavn	
Gårdsnummer	60/45
Lokalitet	Hjelset - Sykehuset Nordmøre og Romsdal
Kulturminnetype	Bosetningsspor
Datering	

Innhold

1. Bakgrunn for undersøkelsen	8
1.1. Områdebeskrivelse.....	9
1.2. Kulturhistorisk bakgrunn og tidligere registreringer	10
2. Undersøkelsens rammer	11
2.1. Tid, deltagere.....	11
2.2. Problemstillinger	12
2.3. Metode	13
2.4. Dokumentasjon	13
2.5. Formidling.....	13
3.1. Beskrivelse av utgravde felt ID 173481	15
3.1.1. Avskrevet grøft (ID 1425)	17
3.1.2. Avskrevet Dyrkingslag (ID 1094).....	18
3.1.3. Avskrevet Stolpehull (ID 1000, ID 1086, ID 1009, ID 1078, ID 1292 og ID 1067).....	22
3.2 Beskrivelse av utgravde felt ID 221452	23
4. Funnmateriale	29
4.1 Gjenstandsfunn	29
4.2 Dateringer og Naturvitenskaplige prøver og analyser	29
5. Resultat.....	29

Figurliste

Figur 1. Periodetabell.	8
Figur 2 Oversikt over undersøkelsesområdet.	9
Figur 3 Løsfunn av pilspiss.....	10
Figur 4. Flateavdekking av felt ID 173481.	11
Figur 5 Oversikt over undersøkelsesområdene.	14
Figur 6 Oversikt over undersøkte strukturer på felt ID 173481.....	15
Figur 7 Oversiktsbilde ved oppstart ved llokalitet ID 173481.....	16
Figur 8 Oversiktsbilde av grøft ID 1425.....	17
Figur 9 Profil av grøft ID 1425	18
Figur 10 Oversikt dyrkingslag ID 1094.....	19
Figur 11 Oversikt over Oppdøl	20
Figur 12 Lokalitet ID 173481.	20
Figur 13 Profil ID 1309 lagt i lag ID 1094.....	21
Figur 14 Planbilde og profilbilde av stolpehull ID 1009 og ID 1078.....	22
Figur 15 ID Planfoto og profilbilde av ID 1067.	22
Figur 16 Utsikt fra felt ID 173481 sett mot felt ID 221452.....	23
Figur 17 Oversikt over felt ID 221452	24
Figur 18 Oversikt. Avdekt felt ID 221552	25
Figur 19 Det ble valgt å fjerne noe av det mørkegrå laget.....	26
Figur 20 Skarpt skille mellom undergrunn og det mørkegrå laget.....	27
Figur 21 Oversikt over Hjelset.....	28

1. Bakgrunn for undersøkelsen

I forbindelse med utbygging av nytt akuttsykehus på Oppdøl gnr. 60/45, Molde kommune, Møre og Romsdal, ble det foretatt arkeologiske registreringer innenfor planområde for det nye sykehuset i 2013 og 2016. Det ble påvist 4 automatiske fredete kulturminner i planområdet som spenner i tid fra yngre steinalder til tidlig middelalder (ID 173481, ID 221450, 221451 og ID 221452).

En kokegrop (ID 221450) og et dyrkingslag (ID 221451) ble undersøkt i forbindelse med registreringen, og datert til henholdsvis førromersk jernalder og bronsealder. Møre og Romsdal fylkeskommune mente disse kulturminnene har lav til middels kunnskapsverdi, og det ble anbefalt dispensasjon for disse uten vilkår om utgraving. NTNU Vitenskapsmuseet sluttet seg til fylkeskommunens tilråding.

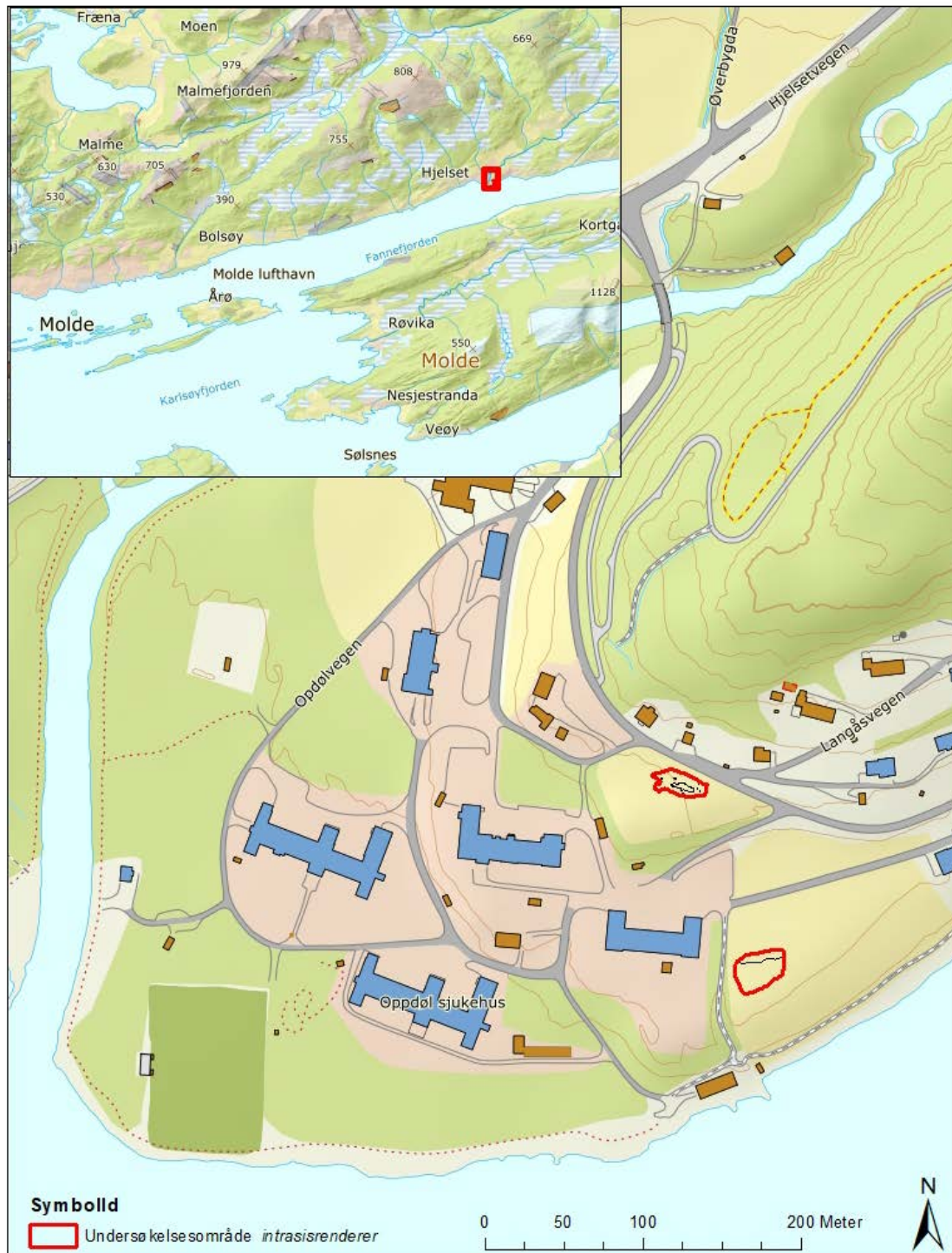
Våren 2018 gjennomførte NTNU Vitenskapsmuseet en arkeologisk undersøkelse av kulturminnene ID 173481 og ID 221452. Denne rapporten omfatter den arkeologiske undersøkelsen av lokalitetene ID 173481 og ID 221452.

<p>Steinalder</p> <p>Eldre steinalder (9500-4000 f.Kr.)</p> <p>Tidligmesolitikum (9500-8000 f.Kr.)</p> <p>Mellommolitikum (8000-6500 f.Kr.)</p> <p>Senmesolitikum (6500-4000 f.Kr.)</p> <p>Yngre steinalder (4000-1800 f.Kr.)</p> <p>Tidligneolitikum (4000-3300 f.Kr.)</p> <p>Mellomneolitikum (3300-2300 f.Kr.)</p> <p>Senneolitikum (2300-1700 f.Kr.)</p> <p>Bronsealder</p> <p>Eldre bronsealder (1700-1100 f.Kr.)</p> <p>Yngre bronsealder (1100-500 f.Kr.)</p> <p>Jernalder</p> <p>Eldre jernalder (500 f.Kr. – 575 e.Kr.)</p> <p>Førromersk jernalder (500 f.Kr.-0)</p> <p>Romertid (0-400 e.kr.)</p> <p>Eldre romertid (0-150 e.Kr.)</p> <p>Yngre romertid (150-400 e.Kr.)</p> <p>Folkevandringstid (400-575 e.Kr.)</p> <p>Yngre jernalder (575-1030 e.Kr.)</p> <p>Merovingertid (575-800 e.Kr.)</p> <p>Vikingetid (800-1030 e.Kr.)</p> <p>Middelalder</p> <p>Middelalder (1030 – 1537)</p>

Figur 1. Periodetabell. Illustrasjon: NTNU Vitenskapsmuseet

1.1. Områdebeskrivelse

Lokalitetene på Oppdøl ligger på to gressklede elveterrasser på Hjelset på Oppdøl gnr. 60/45 i Molde kommune. Undersøkellesområdene ligger på ulike høyder mellom 10 og 20 moh. I sør strekker den 25 km lange Fannefjorden i øst-vestlig retning. Fra nord svinger elva seg vest for lokaliteten, mens det i nordøst skråner berget Oppdølshaugen mot lokalitetene og fjorden. Området har vært benyttet av Oppdøl sykehus siden 1913.

Figur 2 Oversikt over undersøkellesområdet. Oppdøl, Hjelset gnr 60/45, i Molde kommune, Møre og Romsdal. Illustrasjon: Lene V. Kirkhus, NTNU Vitenskapsmuseet

1.2. Kulturhistorisk bakgrunn og tidligere registreringer

Det er ikke mange kjente kulturminner i område, men på nordsiden av E39 er det dokumentert dyrkingsspor (ID 12936 og ID 125938). En gravrøys (ID 56182) som var lokalisert omtrent 200 meter vest for utløpet av Oppdølselva, ble arkeologisk undersøkt i 1969.

Av nyere tids kulturminner i område er det i Riksantikvarens register over eldre bygninger «SEFRAK» registrert to verneverdige bygninger fra 1800 tallet. SEFRAK-nummer 1502-0030-024 fungerer nå som kontorlokaler, og SEFRAK-nummer 1502-0030-026 drives en barnehage.

I forbindelse med bygging av felles sykehus for Nordmøre og Romsdal ble det utført arkeologiske registreringer av Møre og Romsdal fylkeskommune innenfor planområdet i 2013 og 2016.

Ved fylkeskommunens forundersøkelse i 2013 ble det dokumentert 2 kulturminner innenfor planområdet, og ved den supplerende registreringen ble det registrert ytterligere 8 kulturminner.

Undersøkelsene viste at det trolig har foregått aktivitet på Oppdøl innenfor et stort tidsspenn. Til sammen ble det dokumentert 10 automatiske fredete kulturminner fordelt på 4 lokaliteter. Den største samlingen med kulturminner befinner seg på en elveterrasse 20 mho, med et dyrkingsslag datert til yngre steinalder, en grøft/ nedgraving datert bronsealder og flere stolpehull datert vikingtid.

Øst for planområdet er det gjort et løsfunn av en bladformet pilspiss av flint (T 17413). Beskrivelse hentet fra unimus.no «*En 3,8 cm lang bladformet pilespiss av flint med avrundet basis. F. av Gunnulf Gudjord under jordarbeide på en eiendom tilhørende Møre og Romsdals Fylkes sinnsjukehus, utskilt av Oppdøl (g.nr. 60, br.nr. 1), Kleive s., Bolsøy pgd., Romsd. (matr.nr. 1502000600001) Funnstedet er oppgitt til 20-25 m o. h. Innsendt av J. Olafsen-Holm*» (se Figur 3).

Figur 3 Løsfunn av pilspiss. Foto: Ole Bjørn Pedersen, NTNU Vitenskapsmuseet.

2. Undersøkelsens rammer

2.1. Tid, deltagere

Undersøkelsen av lokalitetene på Oppdøl ble gjennomført i perioden 16.04.18-24.04.18.

Undersøkelsen var berammet til 15 dager, men ble forkortet til 7 dager.

Arkeolog	Stilling	Periode	Timeverk
Kari Berg Dyrendal	Feltarkeolog	16.-24.18	52,5 t
Astrid Kviseth	Feltarkeolog	16.-24.18	52,5 t
Lene V. Kirkhus	Feltleder	16.-24.18	52,5 t
Totalt			157,5 t

Prosjektleder var Staale Normann.

Maskinfører under utgravingen var Øyvind Dyrli, (Dyrli maskin). Gravemaskin som ble brukt til flateavdekkingen var 16 tonn med 1,4 meter pusseskjær. Det ble brukt 45 timeverk på flateavdekkingen.

Figur 4. Flateavdekking av felt ID 173481. Sett mot øst. Da62820_004. Foto: Lene V. Kirkhus, NTNU Vitenskapsmuseet

2.2. Problemstillinger

Målsettingen for den arkeologiske undersøkelsen på Oppdøl, var å få et innblikk i tidlig jordbruk og bosetning og jordbruksaktivitet i området. Registreringene påviste mulige bosetningsspor over et stort tidsrom på to flater. Det ble dokumentert forholdsvis få bosetningsspor over et stort tidsspenn innenfor et begrenset område. Dette medfører at en i utgangspunktet er usikker på hvilket omfang og hvilke aktiviteter disse sporene representerer. En arkeologisk undersøkelse vil kunne belyse en slik aktivitet i rom og tid.

På lokalitet 1 (ID 173481) ble det dokumentert dyrkingslag datert til senneolittisk tid, en grøft datert til bronsealder, og 4 stolpehull hvorav ett er datert til vikingtid (Rantala 2016).

Det er usikkert hvordan grøfta skal tolkes. Om dette er en menneskeskapt struktur vil det være et viktig bidrag til kunnskap om bosetting i bronsealder i området. Ved en flateavdekking vil en også se om det finnes andre kulturminner i nærheten innenfor samme epoke.

Det stiller seg også usikkerhet til stolpehullene og dateringene til vikingtid. Stolpehullene var grunne (8 og 9 cm dybde), og kull kan ha blitt forflyttet fra andre lag eller strukturer. Det er derfor viktig å få undersøkt hva disse stolpehullene representerer. De 4 stolpehullene som er påvist ligger på en rekke i nord-sørlig retning, og ved en nærmere undersøkelse av området vil en kunne se om dette dreier seg om stolper med tilhørende parallelle stolperækker. Som igjen kan tyde på spor etter en huskonstruksjon.

Følgende problemstillinger er tilknyttet lokalitet 1 (173481):

- *Hva slags type aktiviteter representerer de påviste sporene?*
- *Hva kan de påviste sporene si om tidlig jordbruksbosetning i området?*
- *Hva slags type aktivitet representerer dateringene fra vikingtid?*

På lokalitet 2 (ID 221452) består hele undersøkelsesområdet av et helhetlig lag som er tolket som mulig kulturlag/ dyrkingslag. Datering av laget viser tidlig middelalder. Like øst for dette laget er det påvist en nedgraving med fyllmasser av kull og skjørbrente stein (ID 221451). Denne er datert til overgangen mellom eldre og yngre bronsealder. Dette kan antyde tidlig gårdsbosetning i området over en lengre tidsepoke, og da en mulig samtidighet med lokalitet 1. Funn av slaggbit med leire kan være spor etter aktiviteter forbundet med jernbearbeiding. Det er derfor av betydning at lokaliteten avdekkes i sin helhet for å kunne få forståelse av hvilken type aktivitet som har foregått på flaten.

Det er dokumentert få tilfeller av bosetning- og jordbruksaktivitet fra tidlig middelalder i regionen, og en arkeologisk undersøkelse av kulturlaget/ dyrkingslaget (ID 221452) vil kunne kaste lys over bosetning og jordbruksaktivitet i området. Mål med undersøkelsen er å få en bedre forståelse av hvordan laget har blitt dannet og forstå dette i forhold til tidsfestning.

I prosjektplanen ble det utarbeidet følgende problemstillinger tilknyttet Lokalitet 2 (ID 221452):

- *Hva slags type aktiviteter har pågått på lokaliteten i tidlig middelalder?*
- *Representerer det påviste laget aktivitet i området over lengre tid?*

Det er relativt få bosetningsspor fra dette tidsrommet i området, og en arkeologisk undersøkelse vil kunne bidra med verdifull informasjon.

2.3. Metode

På undersøkelsen på Oppdøl ble metoden maskinell flateavdekking benyttet. Flateavdekking er en utgravingsmetode som blir brukt i arkeologiske undersøkelser gjerne, på dyrket mark. Ved flateavdekking fjernes matjord med gravemaskin ned til steril grunn. Her er det viktig med god kommunikasjon med maskinfører. Arkeologer går etter maskinen, og gjennom samarbeid får en avdekt undersøkelsesområdet, og stoppet ved evt. strukturer/ lag som stikker opp av undergrunnen. Sporene fremtrer som regel som mørkere flekker i bakken, som oppbygde strukturer eller lag som skiller seg ut i farge og konsistens. Underveis i avdekkingen blir området rensset med krafse og graveskje for å få bort matjordsrester. Metoden er effektiv der en raskt får oversikt over store flater og arkeologiske spor i undergrunnen. (Løken, Pilø & Hemdorff 1996).

2.4. Dokumentasjon

Påviste anleggspor blir dokumentert gjennom foto, beskrivelse, prøvetaking (C14 og makro), og målt inn. Strukturer, lag og feltavgrensing blir målt inn med TopCon CPOS (RTG GPS), mens den skriftlige informasjonen blir lagt inn i Filemaker GO. All denne innsamlede informasjonen blir så lagt inn i Intrasis, der en kan hente ut all informasjon om dokumentasjon som er gjort av spesifikke kontekster; eksempelvis all innsamlet informasjon om en kokegrop. Kartdata blir utarbeidet i ArcMap.

Det avdekte område blir gått over med metalledetektor, for å sjekke om det metalliske funn i undergrunn, strukturer og lag. Eventuelle funn blir så målt inn.

Naturvitenskaplige prøver fra aktuelle strukturer og profiler i dyrkingslag. Kullprøver og makroprøver vil bli samlet inn fra lag og strukturer for datering.

Utvalgte feltfoto er blitt konvertert til TIF-filer og lagret i Topark med Danummer 62820.

2.5. Formidling

Da undersøkelsen foregikk på et anleggsområde, ble det derfor ikke tilrettelagt for formidling. Det ble gitt en omvisning på undersøkelsesområdene for prosjektledelse, representanter og kontaktperson ved Sykehuset Nordmøre og Romsdal. For utenom dette var det 4 besøkende.

3. Gjennomføring av utgravingsprosjektet

Undersøkelsen foregikk i perioden 16.04.-23.04.2018. Til tross for varierende værforhold hadde det ikke betydning for undersøkelsen. To lokaliteter ble avdekket (ID173481 og ID221452) med samlet areal 1016,714 m².

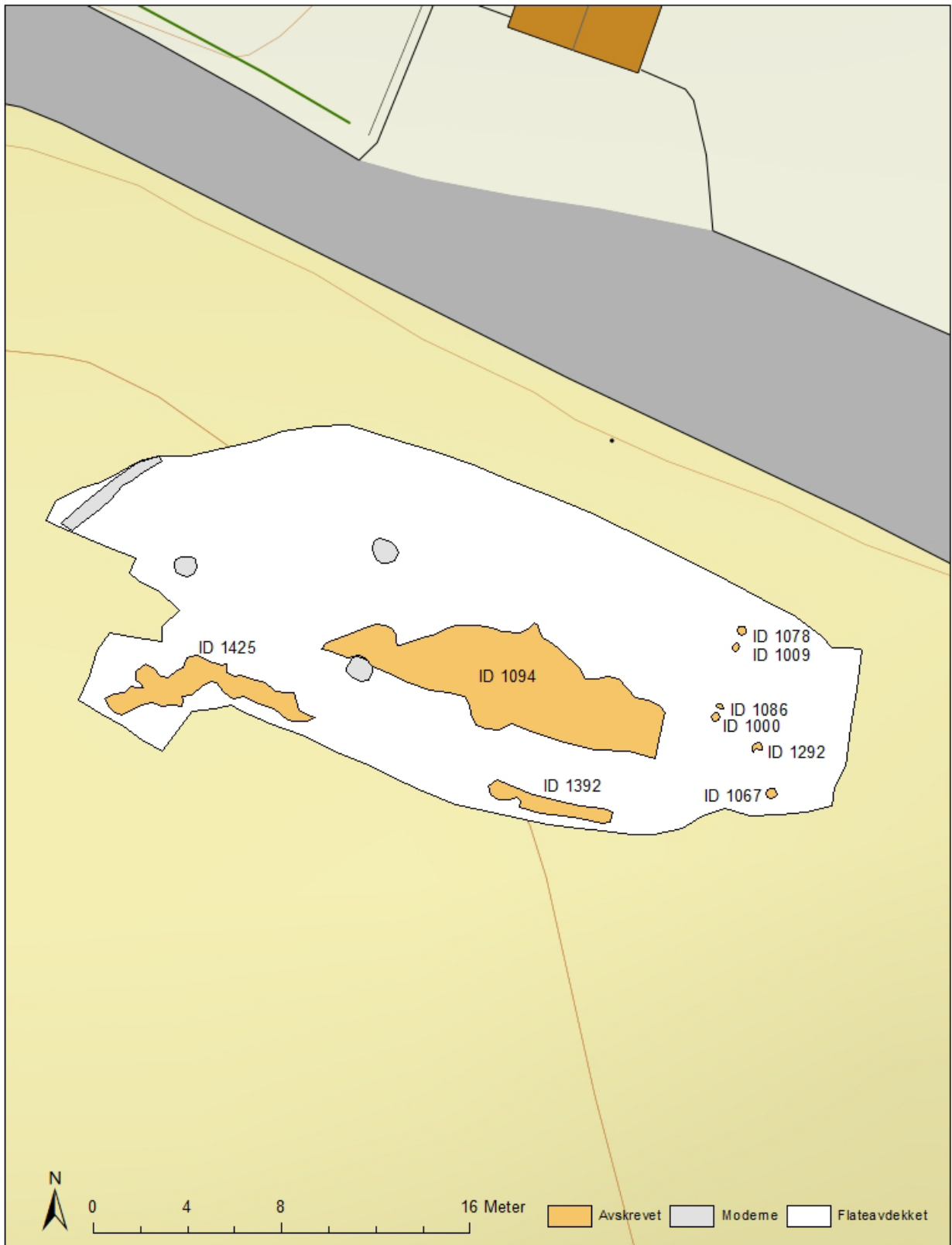
Av kontekster/strukturer ble alle 8 avskrevet som naturhendelser.

Forklaring til avskrivning av kontekstene blir videre beskrevet i kapitlene nedenfor

Figur 5 Oversikt over undersøkelsesområdene. Kart: Lene V. Kirkhus, NTNU Vitenskapsmuseet

3.1. Beskrivelse av utgravde felt ID 173481

Figur 6 Oversikt over undersøkte strukturer på felt ID 173481. Kart: Lene V. Kirkhus, NTNU Vitenskapsmuseet

Feltet ligger på en relativt flat og gresskledd terrasse 20 meter over dagens havnivå. På denne terrassen var det registrert 6 kulturminner, hvorav 4 stolpehull, 1 grøft og 1 dyrkingslag.

Felt 1 (ID 173481) ble registrert som et bosetnings- og aktivitetsområde, med spor av aktivitet fra flere faser som strekker seg fra senneolittikum til vikingtid. Matjorda hadde en tykkelse på rundt 25 cm, og det gikk et tydelig skille mot den rødbrune sterile undergrunnen. Midt på feltet var dukket det opp et mørkere felt bestående siltholdig sand. Her var matjorda noe tykkere.

Det viste seg at det skulle bli utfordrende å avdekke feltet, da det var vanskelig å lokalisere registreringsjaktene og strukturene som var registrert i disse. Årsaken var at utstikkingen av feltgrensen var forskjøvet 2-3 meter lengre nord enn forventet. Dette medførte at strukturer og sjakter ikke stemte med kart over undersøkelsesområdet, og resulterte i at vi gravde ut noe av sikringssonen. På ID 173481 ble totalt 633,28 m² flateavdekket.

Parallelt med innmåling av strukturer ble det gått over området med metalldetektor. Det ble ikke gjort funn av arkeologisk betydning.

Figur 7 Oversiktsbilde ved oppstart ved lokalitet ID 173481. Sett mot vest. Da62820_003. Foto: Lene V. Kirkhus, NTNU Vitenskapsmuseet

3.1.1. Avskrevet grøft (ID 1425)

ID 1425 var opprinnelig tolket som grøft som ble datert til bronsealder. Det ble imidlertid stilt spørsmål, allerede under den arkeologiske forundersøkelsen i 2013 om dette dreide seg om en menneskeskapt struktur. Det ble da påpekt at det ikke ble foretatt videre avgrensning med tanke på utstrekning av strukturen, da det var usikkert om grøfta var spor etter menneskelig aktivitet (Hongset 2013:54). Strukturen er beskrevet som en 8 meter lang bølgende struktur, der fyllmassen består av varierende fyllmasse i svart, brun og grå farge, med noen nevestore steiner i østlige del, og med rødbrente områder i østlige del av grøfta/ nedgravingen (Hongset 2013:47).

Figur 8 Oversiktsbilde av grøft ID 1425. Sett mot sørvest. Da62820_022. Foto: Astrid Kviseth, NTNU Vitenskapsmuseet

I løpet av undersøkelsen i 2018 ble det foretatt en utvidelse inn i sikringssonen for å se utstrekningen av dette laget/ grøften.

Figur 9 Profil av grøft ID 1425. Sett mot sør. Da62802_031. Foto: Kari B. Dyrendahl, NTNU Vitenskapsmuseet

Strukturen skiller seg tydelig fra den rødbrune sand og grusholdige undergrunnen. Ut fra informasjon vi fikk i løpet av dokumentasjonsarbeidet, ble det konkludert med at dette dreier seg om et lag som er dannet gjennom naturlige prosesser. De områdene der massene fremstår som fete og kullholdige består trolig av organisk materiale (planterester/ røtter ol) som har gjennomgått en naturlig nedbrytningsprosess. Det er trolig en lagrest fra et gammelt torvlag/myr.

Strukturen ble på grunnlag av dette avkrefte, og det ble derfor ikke tatt ut naturvitenskaplige prøver for videre analyse.

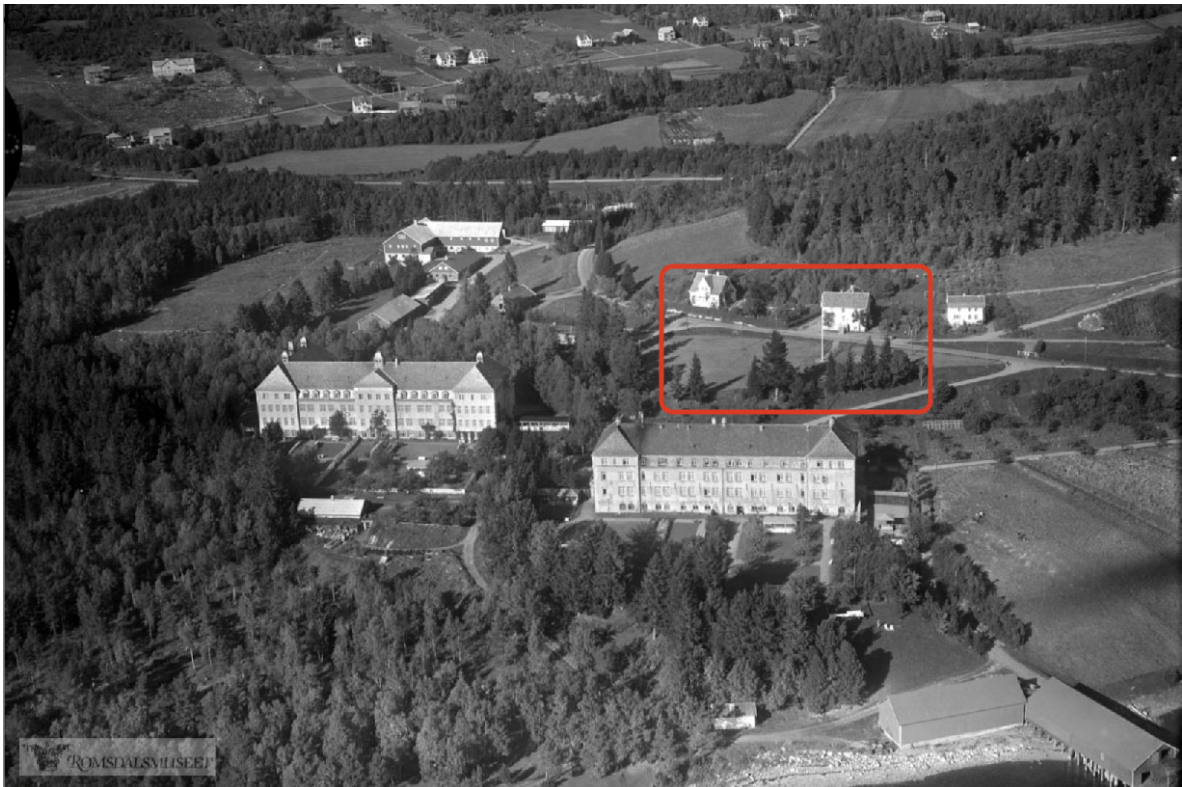
3.1.2. Avskrevet Dyrkingslag (ID 1094)

Ved forundersøkelsen i 2013 ble det tatt ut kullprøver fra dyrkingslaget som ble datert til senneolitikum dvs. yngre steinalder (Hongset 2013:54). Under registreringen i 2016 ble det derfor foretatt en nærmere undersøkelse av dyrkingslaget, «.. da det ikke er vanlig å finne gårdsbosetning fra neolitikum med maskinell sjakting». Det som er tolket som dyrkingslag ble beskrevet som mørkebrun kullholdig sand, iblandet noe grus. Laget som lå over dette besto av et mørkegrått grusholdig lag, og matjord over dette igjen (Rantala 2016:16).

Figur 10 Oversikt dyrkingslag ID 1094. Sett mot sør. Da62820_011. Foto: Kari B. Dyrendahl, NTNU Vitenskapsmuseet

I plan framsto laget med utydelig utbredelse, og ved opprensing var det veldig tynt spesielt i nord. Det kunne se ut til at laget lå konsentrert innenfor et begrenset område, og at laget var i en dolp i terrenget. Det så stedvis omrotet ut, uten klare lagskiller. I sørlig del var et område med hvit sand, steiner og omrotet masse. Dette er trolig rester etter fundament av flaggstang som sto på flaten fra 1930-tallet (se Figur 11 og Figur 12).

Figur 11 Oversikt over Oppdøl, Lok ID 173481 markert med rødt. Flaggstangen vises på bilder fra 1930-1960-tallet. Flyfoto fra 1950 tallet. Foto: Skjermdump fra Digitaltmuseum.no

Figur 12 Lokalitet ID 173481. På flyfotoet fra 1950-tallet vises et kratt nærliggende lag ID 1094. Dette kan trolig ha sammenheng med det at det har blitt dannet et mørkt organisk lag på området. Foto: Skjermdump fra Digitaltmuseum.no

Det ble lagt en profil i øst-vestlig retning der laget så minst omrotet ut. Laget besto hovedsakelig av mørkebrun siltholdig sand med noen synlige kullbiter. Stedvis besto laget av oransje organisk siltholdig sand, og noen nevestore steiner. Dette er mulig utvasking fra overliggende lag.

Etter dokumentasjon av laget ble dette fjernet med gravemaskin for å se om det var strukturer under laget. Det ble ikke gjort observasjoner av kulturminner under dette laget.

På bakgrunn av beskrivelser og dokumentasjon i felt og oppdagelser i etterbeidsfasen ble dyrkingslaget avskrevet. Det ble heller ikke sendt inn naturvitenskapelig prøver for videre analyse.

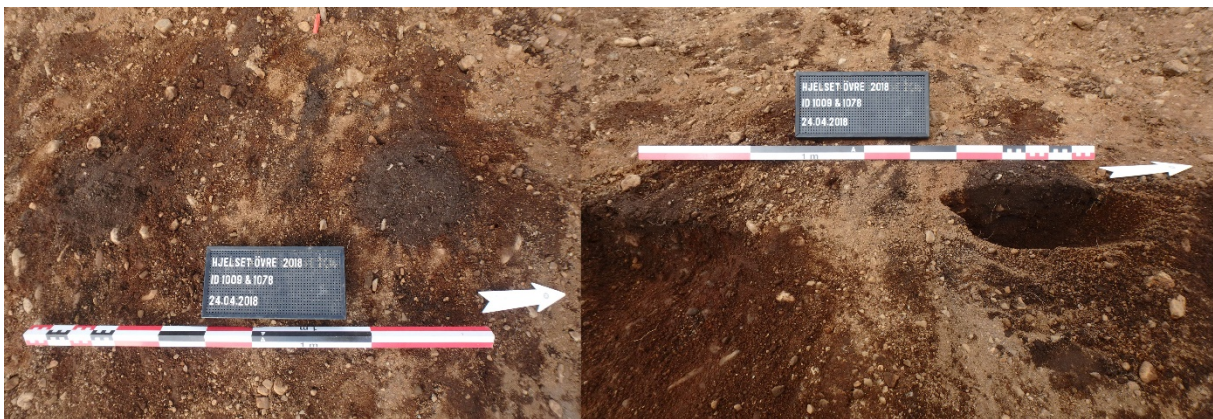

Figur 13 Profil ID 1309 lagt i lag ID 1094. Sett mot NØ. Da62820_018. Foto: Astrid Kviseth, NTNU Vitenskapsmuseet

3.1.3. Avskrevet Stolpehull (ID 1000, ID 1086, ID 1009, ID 1078, ID 1292 og ID 1067)

I løpet av den arkeologiske registreringen i 2016 ble det registrert 4 stolpehull (ID 1000, 1086, 1009 og 1078). Disse lå på rekke i nord-sørlig retning. Stolpehullene var relativt jevnstore i plan med diameter på 25-40 diameter. 2 av stolpehullene ble snittet under registreringen i 2017, de viste at de var grunne og gikk 8 og 9 centimeter ned i undergrunnen. Det ble tatt ut kullprøve fra det ene, hvor dateringen viste vikingtid (Rantala 2017:16).

Under avdekkingen ble det oppdaget ytterligere to strukturer som lignet i fyllmasse og i form (ID 1292 og ID 1067). Strukturene ble snittet og avskrevet som lagrest eller moderne. Struktur ID 1067 ble det gjort funn av moderne tegl ned i fyllmassene. Det ble ikke dokumentert ytterligere flere stolpehull i området.

Figur 14 Planbilde og profilbilde av stolpehull ID 1009 og ID 1078. Sett mot vest. Da62820_027 og _028. Foto: Astrid Kviseth, NTNU Vitenskapsmuseet

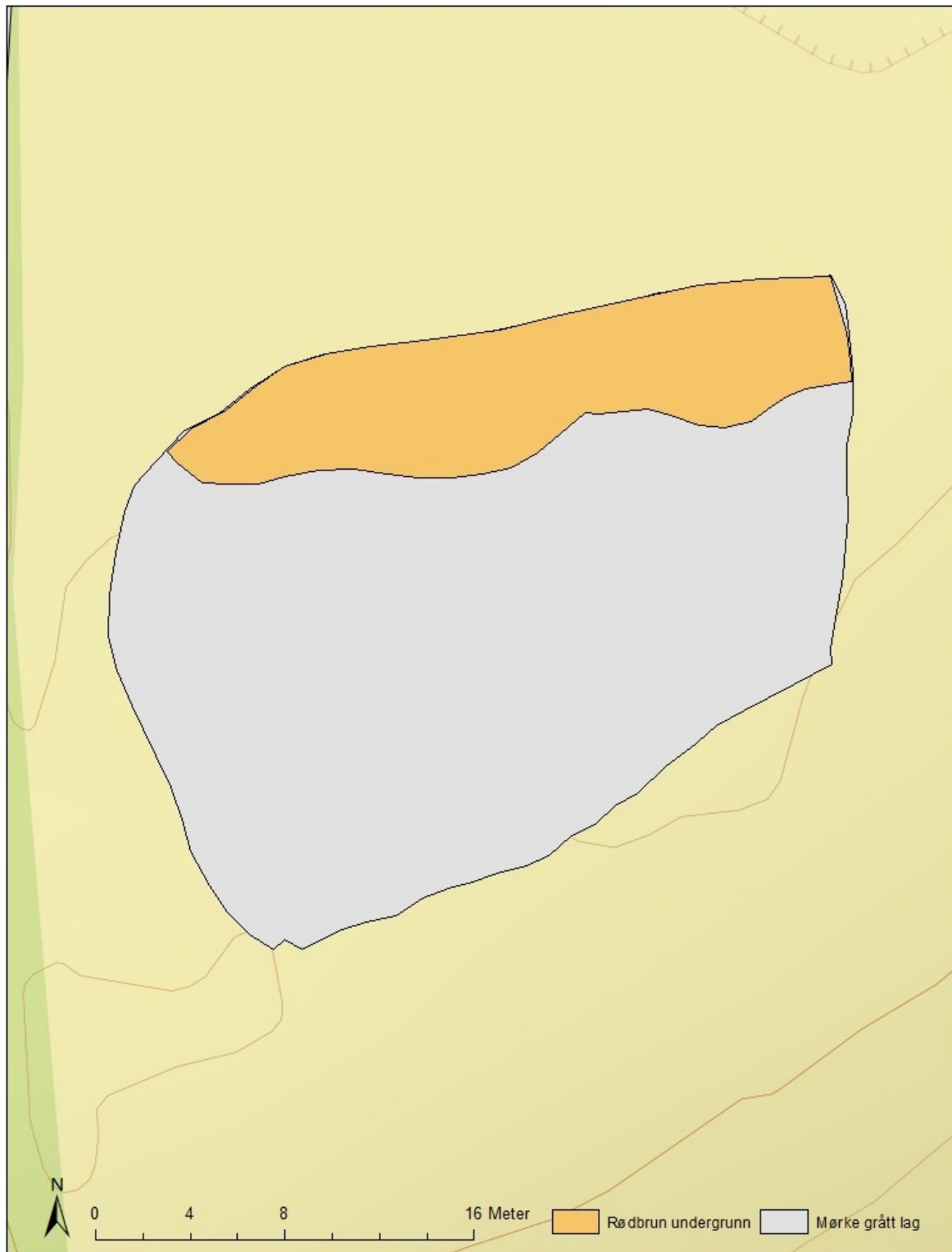
Figur 15 ID Planfoto og profilbilde av ID 1067. Strukturen ble snittet og det ble gjort funn av moderne tegl ned i fyllmassene. Stolpehullet er avskrevet som moderne nedgraving. Sett mot vest. Da62820_029 og _30. Foto: Lene V. Kirkhus, NTNU Vitenskapsmuseet

3.2 Beskrivelse av utgravde felt ID 221452

Lokaliteten ligger på en relativ flat terrasse 10 meter over dagens havnivå, hvor jordet har i nyere tid blitt brukt til å dyrke gress. Flaten ligger nært tilknyttet til Fannefjorden. Totalt ble 382,351 m² flateavdekket. I den nordlige delen av feltet ble også 30 m² av det mørkegrå laget fjernet ned til steril grunn for å se om det dukket opp strukturer i laget eller i den rødbrune undergrunnen under.

Figur 16 Utsikt fra felt ID 173481 sett mot felt ID 221452. Sett mot sør. Da62820_007. Foto: Lene V. Kirkhus, NTNU Vitenskapsmuseet

Figur 17 Oversikt over felt ID 221452. Kart: Lene V. Kirkhus, NTNU Vitenskapsmuseet

Selve lokaliteten består av et større lag, som har blitt tolket som bosetnings- og aktivitetsområde. En kullprøve tatt under registreringen i 2016 viste en datering av laget til tidlig middelalder. Laget består av brun grusholdig sand med små kullbiter. Det ble påvist 30-60 cm under matjorden, hvor den dypeste delen er lokalisert i vest.

Fra registreringen ble det beskrevet et 10 cm tykt lag bestående av gråbrun grus som lå over et 10 cm tykt mørkebrunt lag (Rantala 2016:13). Disse lagene hadde blitt påvist i vestre del av undersøkelsesområdet, og det ble derfor valgt å starte flateavdekkingen i det nordvestre hjørnet av feltet for å se om vi gjenfant de beskrevne lagene.

Figur 18 Oversikt. Avdekt felt ID 221552. Sett mot vest. Da62820_017. Foto: Astrid Kviseth, NTNU Vitenskapsmuseet

Rett under matjorden støtte vi på morenemasser/ elvegrus, med nevestore og større steiner som lå i et grått sandholdig lag. Dette laget så veldig massivt ut, og vi valgte å fortsette i det sørvestre hjørne, nærmere registreringssjakten fra 2016. Massen besto av det samme her, og gikk dypt ned rundt 50 cm.

Det viste seg at det var krevende å tolke lagene, og gjenfinne de beskrevne lagene i rapport av 2016, og det ble derfor laget flere prøvegroper. Prøvegropene viste at laget varierte i tykkelse på lokaliteten. Massene besto av mørkgrå sandholdig grus og nevestore steiner.

Laget framstår som helhetlig, og vi lokaliserte ikke noen lagskiller i noen av prøvegroperne. Laget besto stort sett av en mørk grå grusholdig masse med nevestore og større steiner, selve massene opplevdes porøs og med lite tetthet.

Laget var tykkest på den vestlige delen av feltet, mer grusholdig og med større steiner. Laget ble gradvis tynnere mot nord og øst.

Figur 19 Det ble valgt å fjerne noe av det mørkegrå laget, for å se om det er spor i undergrunn. Sett mot sørvest. Da62820_041. Foto: Lene V. Kirkhus, NTNU Vitenskapsmuseet

Det ble ikke registrert noen strukturer i det mørke grå grusholdige laget, og når det ble valgt å fjerne deler av det støtte vi på den rødbrune undergrunnen. Her var den mer grusholdig og nevestore steiner. Her ble det heller ikke registrert strukturer eller ardspor.

Deler av det mørkegrå laget ble gravd bort (rundt 140 m²) massene fra det nordvestre hjørnet. Her dukket den rødbrune sandholdige undergrunnen opp, som ellers på terrassen, men med noe mer større steiner.

Det ble gått med metaldetektor over laget, men ble bare gjort funn av moderne gjenstander (spiker og knapp). Det ble gjort funn av 2 flintavslag i overgangen til det grå laget.

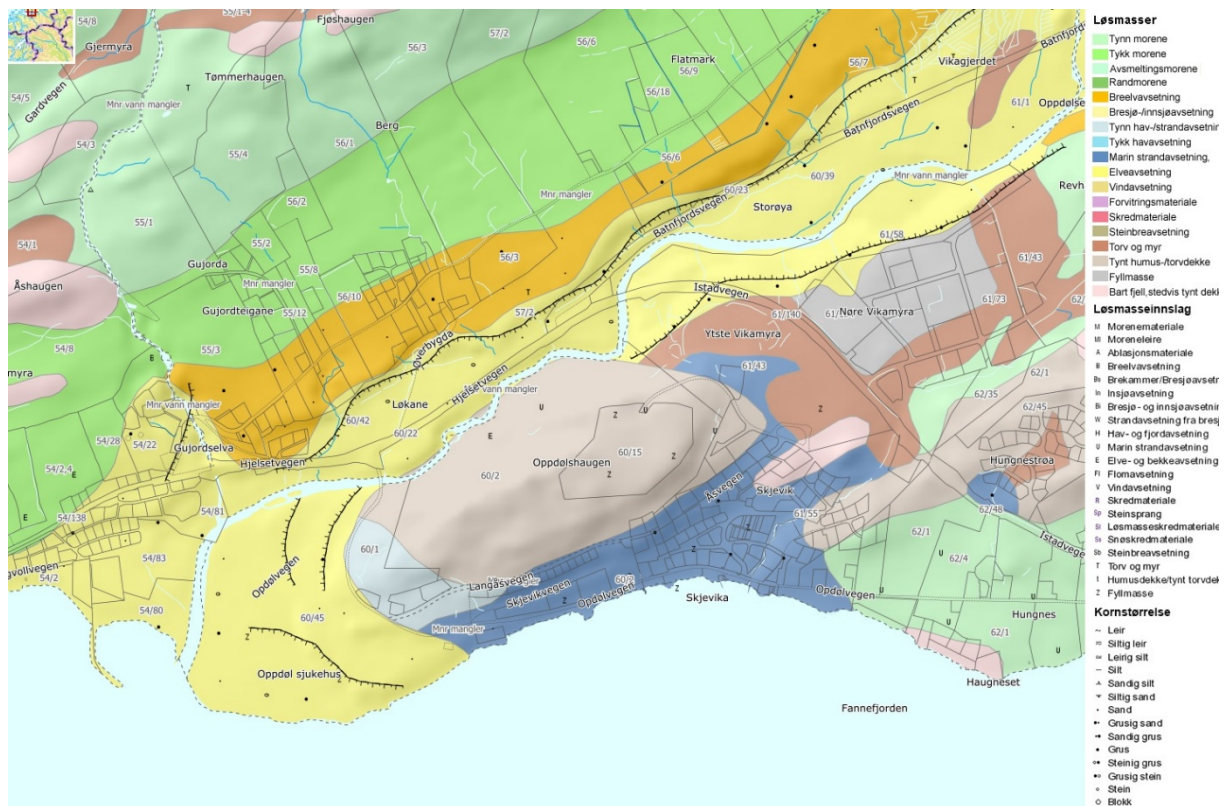
Figur 20 Skarpt skille mellom undergrunn og det mørkegrå laget. Sett mot sør. Da62820_036. Foto: Lene V. Kirkhus, NTNU Vitenskapsmuseet

Dette ble tolket som et lag som var dannet ved en naturlig hendelse. Da det ikke ble observert marint materialet som skjell ol., har laget blitt tolket som resultat av en stor elveflom, hvor massen har blitt transportert og sedimentene lagt i en naturlig fordypning i terrenget.

I etterarbeidsfasen ble geolog Anders Romundset ved NGU kontaktet, og gjennom korrespondanse pr. mail kunne han komme med mulige forklaringer på hvordan dette laget har oppstått.

Det må påpekes at for å kunne gi fullstendige opplysninger og sikre svar kreves geologiske feltstudier. Dette ble dessverre ikke mulig å gjennomføre. Men med forbehold, mente Romundset han at dette kan dreie seg om fluvialt transportert og avsatt materiale, under skiftende strømhastigheter. Avsetningen kan videre dreie seg om en miks av fluvialt eller marint materiale, dvs. sedimenter transportert og avsatt av elvestrøm eller fra fjord (trolig en miks av begge).

Det markante skillet er mellom det mørkegrå og rødbrune (se Figur 15) laget kan forklares med at det har foregått diagenetiske prosesser i jordsmonnet. Med dette menes at det har foregått en fysisk, kjemisk og biologisk endring i sedimentene etter at de har blitt avsatt (Elverhøi 5:1984).

Figur 21 Oversikt over Hjelset. Kart: skjermdump <http://geo.ngu.no/kart/losmasse/> (NGU.no, 2019)

Løsmassekart utarbeidet av NGU viser at begge terrassene som ble arkeologisk undersøkt ligger på fluviale avsetninger (elveavsetninger).

Med de mulige geologiske forklaringer på for hvordan laget kan ha oppstått, sammen med arkeologiske tolkninger og observasjoner i felt, ble det med utgangspunkt i dette konkludert med at dette dreier seg om en naturlig hendelse trolig i forbindelse med en elflom etter at terrassen var dannet. Laget har derfor laget blitt avskrevet. Det ble derfor heller ikke valgt å ta ut naturvitenskaplige prøver for videre analyse.

4. Funnmateriale

Det ble ikke gjort gjenstandsfunn som kan tilknyttes sikre kontekster. På lokalitet 2 (ID 221452) ble 3 flint-avslag funnet i omrottet masse og i overgang til det mørkegrå laget. Disse er ikke lagt inn i gjenstandsbasen, og funnene er kassert.

4.1 Gjenstandsfunn

Det ble gjort funn av 1 jerngjenstand under opprensing og 1 flintavslag ID 1094 (tidligere tolket som dyrkingslag). Det ble gjort 2 funn av flintavslag og 1 knapp ved flateavdekking av felt ID 221452. Funnene er enten uten kontekst eller ikke arkeologisk art. Funnene er derfor ikke tatt inn og lagret i Magasin.

4.2 Dateringer og Naturvitenskaplige prøver og analyser

Prøver som ble tatt ble ikke sendt inn for videre analyse, da strukturer og lag ble avskrevet som moderne aktivitet eller har blitt dannet naturlig. Prøvene er av den grunn kassert.

5. Resultat

Under den arkeologiske undersøkelsen våren 2018 ble til sammen 1015,631 kvm avdekket på Oppdøl, Hjelset i Møre og Romsdal.

De få arkeologiske sporene som tidligere var dokumentert strakk seg over et stort tidsspenn, og med fravær av jordbruks- og bosetningsspor fra de gitte tidsepoker i regionen, var det viktig å undersøke de dokumenterte arkeologiske strukturene i området.

Når en ser på beliggenheten, er både flaten og området, attraktivt med hensyn til bosetning. Det burde være et stort potensial for å påvise bosetningsspor her. Det har blitt påvist kulturminner 50 meter øst for nedre felt (ID 221452), og det kan forklares med at en eventuell bosetningsaktivitet har foregått lengre øst. Innenfor planområdet ble det derimot ikke påvist slike spor, og resultatet av undersøkelsen kan følgelig ikke konkludere med at dette dreier seg om jordbruksaktivitet eller bosetning på Hjelset i forhistorisk tid.

Litteratur

Henriksen, M.M. 2017: *Prosjektplan for arkeologisk utgravning*. NTNU Vitenskapsmuseet. Seksjon for arkeologi og kulturhistorie.

Hongset, H. 2013: *Arkeologisk rapport 2013. Nytt felles akuttsjukehus – forundersøking. Molde, Gjemnes og Kristiansund kommune*. Møre og Romsdal fylkeskommune.

Løken, T., Pilø, Hemdorff, O. 1996: *Maskinell flateavdekking og utgravning av forhistoriske jordbruksboplasser. En metodisk innføring*. AMS-Varia 26. Arkeologiske museum i Stavanger.

Rantala, K. 2016: *Arkeologisk rapport 2017. Nytt akuttsykehus for Nordmøre og Romsdal, Opdøl Gnr 60 i Molde kommune*. Møre og Romsdal fylkeskommune

Elektroniske kilder:

Figur 21 NGU, løsmassekart <http://geo.ngu.no/kart/minkommune/?kommunenr=1502> sist besøkt 30.01.19

Figur 11 <https://digitaltmuseum.no/011012609434/oppdol-sjukehus-er-et-psykiatrisk-sykehus-som-ligger-pa-hjelset-i-molde> sist besøkt 11.02.2019

Figur 12 <https://digitaltmuseum.no/011012608463/oppdol-sjukehus-er-et-psykiatrisk-sykehus-som-ligger-pa-hjelset-i-molde> sist besøkt 11.02.19

Elverhøi, A. 1984: Tidlig-diagenetiske prosesser i marine avsetninger. Erosjon og sedimenttransport fra bredekte områder. Rapportserie nr. 17, Norsk Polarinstitut, Oslo:
<https://brage.bibsys.no/xmlui/bitstream/handle/11250/173417/Rapport017.pdf?sequence=1> sist besøkt 11.02.19

Vedlegg

Vedlegg 1 Fotoliste side 31 og 32

Vedlegg 1 Fotoliste

fotokort_id	Filnavn	Motiv	Sett mot	Fotograf	Opptaksdato
384096	Da_62820_001	Oversikt. Oppstart id 173481 Hjelset	vest	Lene Vestrum Kirkhus	17.04.2018
384097	Da_62820_002	Oversikt. Oppstart Id 173481 Hjelset	sørøst	Lene Vestrum Kirkhus	17.04.2018
384098	Da_62820_003	Oversikt. Oppstart Id 173481 Hjelset	nordvest	Lene Vestrum Kirkhus	17.04.2018
384099	Da_62820_004	Arbeidsbilde. Flateavdekking av Id 173481 Hjelset	øst	Lene Vestrum Kirkhus	17.04.2018
384100	Da_62820_005	Oversikt. Flateavdekt felt Id 173481 Hjelset	vest	Lene Vestrum Kirkhus	19.04.2018
384101	Da_62820_006	Oversikt. Flateavdekt felt Id 173481 Hjelset	vest	Lene Vestrum Kirkhus	19.04.2018
384102	Da_62820_007	Oversikt. Flateavdekt felt Id 221452 Hjelset	sør	Lene Vestrum Kirkhus	19.04.2018
384103	Da_62820_008	Oversikt. Flateavdekt felt Id 173481 Hjelset	vest	Kari Dyrendal Berg	20.04.2018
384104	Da_62820_009	Oversikt. Flateavdekt felt Id 173481 Hjelset	nord	Kari Dyrendal Berg	20.04.2018
384105	Da_62820_010	Oversikt. Flateavdekt felt Id 173481 Hjelset	sørøst	Kari Dyrendal Berg	20.04.2018
384106	Da_62820_011	Oversikt. Flateavdekt felt Id 173481 Hjelset	sør	Kari Dyrendal Berg	20.04.2018
384107	Da_62820_012	Oversikt. Flateavdekt felt Id 173481 Hjelset	sørvest	Kari Dyrendal Berg	20.04.2018
384108	Da_62820_013	Oversikt. Flateavdekt felt Id 173481 Hjelset	sør	Kari Dyrendal Berg	20.04.2018
384109	Da_62820_014	Oversikt. Flateavdekt felt Id 173481 Hjelset	sør	Kari Dyrendal Berg	20.04.2018
384110	Da_62820_015	Oversikt grøft Flateavdekt felt Id 173481 Hjelset	sør	Kari Dyrendal Berg	20.04.2018
384111	Da_62820_016	Oversikt. Flateavdekt felt Id 221452	vest	Astrid Kviseth	20.04.2018
384112	Da_62820_017	Oversikt. Flateavdekt felt Id 221452	vest	Astrid Kviseth	20.04.2018
384113	Da_62820_018	Profil av dyrkingslag, Hjelset ID 173481	nordøst	Astrid Kviseth	23.04.2018
384114	Da_62820_019	Oversikt. Stolpehull registrert tidl. Id 1000 og 1086. Felt ID 173481	nord	Lene Vestrum Kirkhus	23.04.2018
384115	Da_62820_020	Profil (ID1309) av dyrkingslag ID 1094, etter at prøver er tatt. Felt id 173481	nordøst	Astrid Kviseth	23.04.2018
384116	Da_62820_021	Plan. Grøft. Trolig naturlig dannet lag. Gml torv. Felt id 173481	nordøst	Astrid Kviseth	24.04.2018
384117	Da_62820_022	Plan. Grøft. Trolig naturlig dannet lag. Gml torv. Felt id 173481	nordøst	Astrid Kviseth	24.04.2018
384118	Da_62820_023	Plan. Grøft. Trolig naturlig dannet lag. Gml torv. Felt id 173481	sørøst	Astrid Kviseth	24.04.2018
384119	Da_62820_024	Oversikt. Del av dyrkingslag. Felt id 173481	øst	Kari Dyrendal Berg	24.04.2018
384120	Da_62820_025	Plan. Grøft. Trolig naturlig dannet lag. Gml torv. Felt id 173481	øst	Kari Dyrendal Berg	24.04.2018
384121	Da_62820_026	Arbeidsbilde. Flateavdekking av felt Id 173481	vest	Lene Vestrum Kirkhus	24.04.2019
384122	Da_62820_027	Planbilde ID1009 (venstre) og 1078 (høyre). Felt id 173481	vest	Astrid Kviseth	24.04.2018
384123	Da_62820_028	Profilbilde av ID1009 (venstre) og ID1078 (høyre). Strukturene ble avskrevet. Felt id 173481	vest	Astrid Kviseth	24.04.2018
384124	Da_62820_029	Plan mulig stolpehull. Felt id 173481	vest	Lene Vestrum Kirkhus	24.04.2018
384125	Da_62820_030	Profil, funn av moderne tegl i fyllmassen. Felt id 173481	vest	Lene Vestrum Kirkhus	24.04.2018
384126	Da_62820_031	Profilbilde av område tidligere tolket som grøft. Bildet viser snitt lengst mot øst. Avkrefet struktur. Felt id 173481	sør	Kari Berg Dyrendal	24.04.2018
384127	Da_62820_032	Profilbilde av område tidligere tolket som grøft. Snittet i vest. Avskrevet. Felt id 173481	sør	Kari Berg Dyrendal	24.04.2018
384128	Da_62820_033	Profilbilde av område tidligere tolket som grøft. Avskrevet. Felt id 173481	sørøst	Kari Berg Dyrendal	24.04.2018
384129	Da_62820_034	Profil ID1000. Ble avskrevet. Felt id 173481	vest	Astrid Kviseth	24.04.2018
384130	Da_62820_035	Oversikt Felt ferdig undersøkt. Felt id 173481		Lene Vestrum Kirkhus	24.04.2019

384131	Da_62820_036	Profil. Nærbilde av lag. Felt id 221452	sørvest	Lene Vestrum Kirkhus	19.04.2018
384132	Da_62820_037	Oversikt. Bilde av lagskiller. Felt id 221452	sørvest	Lene Vestrum Kirkhus	19.04.2018
384133	Da_62820_038	Oversikt. Bilde av lagskiller. Felt id 221452	sørvest	Lene Vestrum Kirkhus	19.04.2018
384134	Da_62820_039	Oversikt av mørkegrått lag. Felt id 221452	vest	Lene Vestrum Kirkhus	18.04.2018
384135	Da_62820_040	Arbeidsbilde. Mørkegrått lag fjernes. Felt id 221452	sørvest	Lene Vestrum Kirkhus	18.04.2018
384136	Da_62820_041	Arbeidsbilde. Mørkegrått lag fjernes. Felt id 221452	sørvest	Lene Vestrum Kirkhus	18.04.2018
384137	Da_62820_042	Arbeidsbilde. Feltet ID 173481 dokumenteres	sørøst	Lene Vestrum Kirkhus	24.04.2018
384138	Da_62820_043	Oversikt lagskiller. Felt id 221452	nordøst	Lene Vestrum Kirkhus	24.04.2018
384139	Da_62820_044	Profil grøft, avskrevet. Felt id 173481	sørvest	Lene Vestrum Kirkhus	24.04.2018

NTNU Vitenskapsmuseet er en enhet ved Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet, NTNU.

NTNU Vitenskapsmuseet skal utvikle og formidle kunnskap om natur, kultur og vitenskap. Museet skal sikre og forvalte de vitenskapelige samlingene og aktivisere dem gjennom forskning, formidling og undervisning.

Institutt for arkeologi og kulturhistorie har forvaltningsansvar for automatisk fredete kulturminner og skipsfunn i Nordmøre, Trøndelag, nordlige Romsdal og Nordland til og med Rana. Instituttet foretar arkeologiske undersøkelser på kulturminner over og under vann, i henhold til kulturminneloven.

ISBN 978-82-8322-182-4

ISSN 2387-3965

© NTNU Vitenskapsmuseet

Publikasjonen kan siteres fritt med kildeangivelse

www.ntnu.no/vitenskapsmuseet